KISS KÁLMÁN

1186-1996

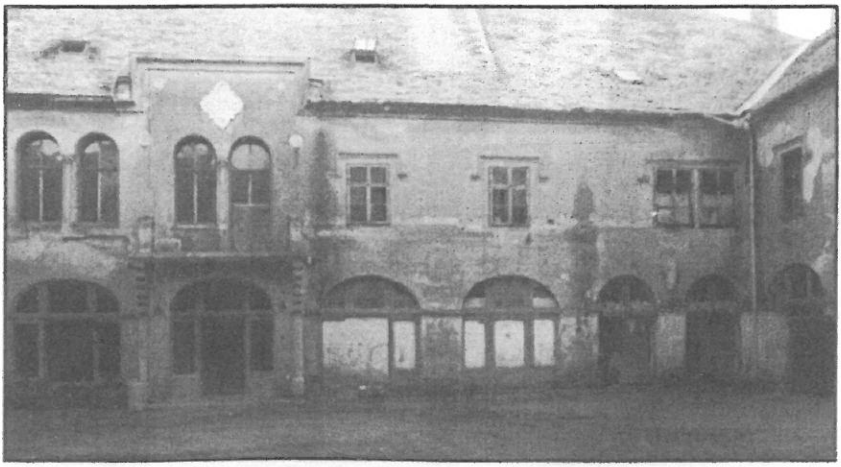
A VÉPI VÁR

ÉS LAKÓINAK TÖRTÉNETE

Régi képek a kastélyról

A VÉPI VÁR ÉS LAKÓINAK TÖRTÉNETE

KISS KÁLMÁN

Magyar Mezőgazdasági Múzeum
Baráti Köre
Vép, 1995

Készült: a vépi Mezőgazdasági Középfokú Szakoktatási, Továbbképző és Szaktanácsadó Intézet nyomda üzemében.
Felelős vezető: Éder Lajos igazgató
Törzsszám:
Példányszám: 1000

A vépi vár és lakóinak története

A vépi várban – ahogy a kastélyt a vépiek nevezték – nagyon sok és érdekes történelmi esemény történt. Sok Vépre látogató kíváncsian érdeklődik: mióta áll a vár, mióta lakják, és az évszázadok során kiknek a birtokában volt. Ezért kezdtem kutatni a részleteket.

Laktak itt rómaiak, kelták és avarok. Vép az ősi Savaria elővárosa volt. Ennek bizonyítéka: amint Szombathelyről jövünk Vépre, Ferenc-majortól nyugatra 6-700 m-re épületromokat találunk, ahol római szarkofágot is találtak. A romokról ezen határrészt kőkúti dűlőnek, kőkúti mezőnek nevezik. A Borostyánkő út a romkerti elágazástól a Borostyánkő áruház előtt halad, a kőkúti mezőn át a mai csepregi úton. A sándorházi-major és az erdő között a római út nyomai ma is megtalálhatók, mely Csepregen át Sopronba vezet. Száraz időben a római út helyén minden növény kisül.

A kelták, avarok ittlétét az Alkotmány utcai tanári házak alapozásánál talált réz nyakék és karperecek bizonyítják. Ezekből én vittem be néhányat a Savaria Múzeumba.

Sok vita volt arról, hogy mikortól vannak írásos emlékek Vépről. A múlt századból való vépi levéltár feljegyzése (1) szerint az első okirat 1186-ból való. Ekkor Vép szomszédai délen Gárdos, Ovád, Timafalva (Táplánfa őse), Haraszti, Nemesbőd táján Halmaj, Porpác és Vép között Sormásd. Vép régi ősi neve: Web volt.

A temetőben levő „Szent Mihály lován" levő felírás szerint Vép már 1217-ben mezőváros volt és az is maradt 1924-ig, 707 éven át. A mezővárosoknak a 13. században kb. 500 lakója volt, a községekben csupán százan éltek. Csánki Dezső szerint Vépről az első említés 1217-ből található, mint udvarnoki falu (2).

Az udvarnoki falvak királyi birtokok voltak, ahol a király szolganépei éltek. Feladatuk a királyi udvar terményekkel, való ellátása volt. A királyi birtokok felett a nádorispán gyakorolta a felügyeletet. Vép királyi várbirtok volt. A vépiek jobbágyként a királyi udvarban katonáskodtak. Kiváló szolgálataikért nemességet kaptak (1283. március 10.) (4)

Így alakultak ki Vas megyében a nemesi falvak: Nemesmőd, Nemesdömölk, Nemeskocs, Nemescsó, Nemesládony, Nemesmedves, Nemeskolta, Nemeskeresztúr és Nemesrempehollós.

A Vasmegyei Helytörténeti Olvasókönyv (3) adatai alapján IV. vagy Kún László 1280-ban Rubinus vasi ispánnak és testvérének adományozta „Web, Zeleust et Zenkerest" (Vép, Szöllős és Szentkereszt) udvarnoki falvakat. Vép ekkor már arx – várerősség, védőbástya. Rubinus harcolt a csehek ellen a Morva folyó partján, viaskodott Solchár és Detricus német lovagok nagyszámú serege ellen, akik Vas megye határait is pusztították.

Zsigmond király 1387-ben a monyorókeréki Ellerbach Berthold és János testvéreket megerősíti a monyorókeréki birtokukban és még nekik adja Vépet és Szöllőst is. Ez azért érdekes, mert ettől fogva e két hely századokon át szoros birtokjogi kapcsolatban marad egymással, több mint 100 éven át. Az Ellerbach család a közös birtokos (1378–1496) (1).

II. Ulászló király Vép és Szöllős falvaiban lakó jobbágyait minden vámtól országszerte felmenti (5).

A kastély egy katlanszerű mélyedésben fekszik. A parkban két völgy helyezkedik el. Az egyik a zanati, melyben a Borza patak folyik, a másik a surányi völgy, ebben a Kozár patak csörgedezik. Ez délen a kerítésen kívül – ahogy a falusiak mondják: – a Szent Jánosnál egyesülnek. (Nepomuki Szent János a vizek és az utak védőszentje.) A Borza táplálja a halastavat, mely már a rómaiak idején is megvolt. Az évek során Vép határában több halastó is volt (14).

Az 1409-ben kelt okirat számol be arról, hogy Széchi Katalin – akit vagyoni érdekeltség és rokoni szálak fűztek az Ellerbach családhoz – tiltakozik Vép és Szöllős esetleges eladása ellen (1).

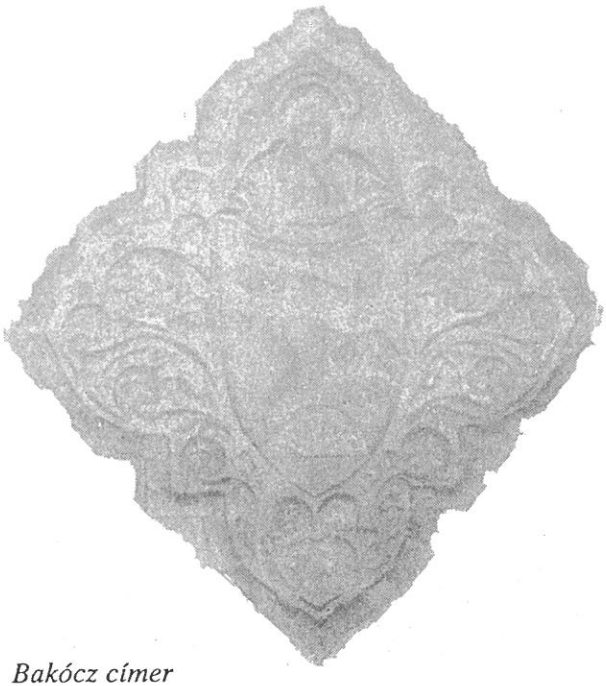
Vép 1462-ben vám- és harmincadmentességet kap Mátyás királytól (2).

1465-ben kelt német nyelvű levél arról tanúskodik, hogy az akkori földesurak mennyire komolyan vették jobbágyaik érdekvédelmét. Ellerbach II. Berthold keményen átír a soproniaknak, akik egy vépi jobbágyuknak („mein Hold und Hünters") lovát, szekerét és egész rakományát elvitték. Ezeket követeli vissza. Ellenkező esetben háromszorosan torolja meg azon kárt és sérelmet a soproni kereskedőkön (6).

Fraknói Vilmos leírása alapján az Ellenbach család utolsó sarja János volt, aki Erdődy Bakócz Tamás, a későbbi esztergomi érsek, kancellártól

vett fel kölcsönöket. Részben azért, mert a több magas hivatal viselése jelentős anyagi megterhelést jelentett, részben azért, mert gyermektelen volt, fiúági rokonok nélkül. Pénzügyeiben rosszul gazdálkodott. A 40.000 forintnyi tartozását rendeznie kellett. Az akkori kor szokásainak megfelelően egymást testvérekül adoptálták. Ellerbach János 1496-ban a pozsonyi káptalan előtt – hiteles hely – úgy rendelkezett, hogy halála esetén majdnem egész vagyonának örökösévé tette Bakócz Tamást. A szerződés úgy szólt, hogy amelyikük előbb meghal, az a másikra hagyja vagyonát. Bár Ellerbach János fiatalabb volt Bakócz Tamásnál, mégis a szerződés évében meghalt (1).

A vagyon jelentős volt: a monyorókeréki, körmendi és vörösvári várak, 2 mezővárosból, 26 községből és más 22 községben fekvő részbirtokból állt. A birtokátadására a királyi megerősítést maga és unokaöccse, Erdődy Péter részére megkapta. Így jutott Vép is a többi birtokkal az Erdődy család birtokába.

Bakócz címer

Ezért van a vépi várban – jelenleg a kapubejárat alatt – egy kőből faragott *Bakócz címer*, mely pecsétgyűrűjének 80x80 cm-es nagyítása. Egyébként kevesen tudják, hogy az esztergomi bibliotékában található egy Bakócz-kódex is 70x50 cm-es formátumban.

De ki is volt Erdődy Bakócz Tamás? Bakócz az ország legnagyobb földesura (7), többek között a vépi vár ura is (8). Származása helye (Erdőd, Szatmár megye) után veszi fel az Erdődy előnevet. Mágyás király titkára, kancellárja, legbizalmasabb tanácsadója. Mint kancellár: Thomas de Erdődy néven írja alá a hivatalos iratokat. A Bakócz címer: egy félkerék (apja kerékgyártó volt), melyből egy szarvas – a nemesség heraldikus szimbóluma – bontakozik ki. Szarvai között a kereszt az egyházi méltóságot jelenti. Bakócz iskoláit Szatmárnémetiben, a dominikánusok zárdájában kezdte. Krakkóban bölcseletet tanul. Ferrarában és Páduában készül fel az élet gyakorlati feladataira, ahol jogot hallgat és 1470-ben tér haza tudori fokozattal. Sikereit tehetségének, az ügyekben való jártasságának köszönheti. Finom, tapintatos, ügyes és hajlékony, de ellentmondást nehezen tűrő. Amilyen önmegtartóztatással szolgált Mátyás királynak, olyan önérzettel uralkodott Ulászló felett. Velence követei úgy jellemezték (9): „az ország második királya", „nagyobb tekintélye van, mint a királynak". A hatalmas uralkodók vetélkedve igyekeztek jóakaratát megnyerni. Hízelgő leveleket írtak neki és nagy méltóságokat, javadalmakat ajánlottak neki. Mátyás királytól megkapta a drágakövekkel díszített „Mátyás király kálváriáját"-t is, mely az esztergomi kincstár egyik legszebb és legértékesebb darabja (8).

A másik érdekesség Erdődy Bakócz Tamásról, hogy 1498-ban elnyeri az esztergomi érsekséget és bíbornoki rangot kap. Szent István óta csupán hat esztergomi érsek lett bíbornok, Bakócz volt a hetedik.

Cardulo Bernard pápai legátus 1510 augusztusában titkos üzenetet hozott Esztergomba: több bíbornok tett ígéretet, hogy II. Gyula pápa (1503–1513) halála esetén a magyar prímásra adják szavazatukat. Erre csak úgy számíthat, ha a pápa halála idején Rómában van. Cardulo pápai követ 1511-ben a pápától egy iratot nyújt át ~~Mátyás~~ Ulászló királynak, hogy Bakócz Tamás sürgősen utazzon Rómába. Bakócz sietve készülődik az útra, költségeihez a király 6000 Ft-tal járul hozzá.

1512. január 26-án, négyhónapi utazás után érkezik az örök városba, Rómába 300 főnyi lovas kíséretében. A hatalom és gazdagság, a pazar bő-

kezűség és jóízléssel párosult fényűzés színében akarta magát bemutatni, hogy igazolja elhivatottságát a pápai trónra. Rómában a Campo di Fiorin, a legforgalmasabb és legelegánsabb téren bérelte ki Farnese cardinális fényes palotáját. A hajnali órákban vonult Bakócz a város északi kapuja, a Porta del Popolo elé, ahol bevárta az őt üdvözlő bíborosokat, udvari méltóságokat, akik között ott volt Rover Miklós herceg is, a pápa unokaöccse.

Tudnunk kell, hogy a hatalmas szellemű II. Gyula pápa halála és az új pápa megválasztásáig tartó interregnumban három kardinálisból álló legfőbb kormányzó testület kormányozta a pápai államot: Riario, Bakócz és Farnese. Magyar főpap ilyen magasra még nem emelkedett az egyházi hierarchiában. A magyar bíboros a figyelem központjában állt Rómában. A pápaválasztó tárgyalások megkezdése előtt Erdődy Bakócz Tamás celebrálja az ünnepi nagymisét a régi Szent Péter bazilikában. 1513-ban 25 bíboros érkezik a pápaválasztásra. A hatodik napon születik meg a 2/3-os szavazat, ahol Giovanni Medici 38 éves bíborost választják meg pápának, X. Leó néven. A három kormányzó bíboros közül csak Bakócz kapott 8 szavazatot (9).

Erdődy Bakócz Tamás vatikáni bíboros akart maradni, de X. Leó pápa, pápai legátusként haza küldi Magyarországra és a törökellenes hadjárat megszervezésével bízza meg.

Az Erdődy család a Bakócz család egyenesági folytatása. Bakócz Tamás összes vagyonát unokaöccsére, Erdődy Péterre hagyományozza. Így lesznek az Erdődyek 1496–1945-ig Vép község földesurai 449 évig, a település gazdasági és társadalmi életének irányítói.

Az Erdődy család Monoszlóval, mint megyével, Comitatus-szal kapta meg a grófi címet. Ez az okirat elveszett, ellenben az 1566-os megerősítő okirat hivatkozik erre. Sok történetíró mondja, hogy az egyedüli élő magyar grófi családok között, akik még nem a Habsburgoktól kapták a grófi címet (10), hanem II. Ulászlótól 1494-ben.

Erdődy I. Péter halála után (1547) hosonnevű fia, Erdődy II. Péter örökli a birtokot. Az atyai örökséggel átveszi az állandó háborúskodást, török elleni harcot is. A horvátországi várak, a katonaság felszerelése és fenntartása igen nagy gazdasági megterhelést jelentett. Ezért egymás után elzálogosítja magyarországi birtokait: Mogyorókeréket Véppel együtt. Így lesz a zálogbírtokos 1557-ig Zrínyi Miklós horvát bán, a későbbi szigetvári hős (25). Erdődy II. Péter, hogy felesége, Tahy Margit jólétét biztosíthassa 1553-ban

kelt nádori iktatólevél alapján a vár birtokába beiktatja. Mivel csak lánya születik, fiúsítja Erdődy Annát 1554-ben, aki Zrínyi Miklós kiskorú fiával, Györggyel jegyzi el magát. Erdődyné Tahy Margit 1556-ban meghal. Erdődy Péter II. újra nősül, feleségül veszi Alapy Annát, akitől két fia születik: Tamás és Péter III. 1557-ben Zrínyi lemond a horvát bánságról Erdődy II. Péter javára, aki felmondja a zálogszerződését és lánya eljegyzését Zrínyi Györggyel. A Zrínyiek ezután is Vépen maradnak. Zrínyi György tárnokmester Vépen tölti életének utolsó napjait. 1603-ban itt is hal meg (25).

A helyzet Erdődy Tamás alatt (1558–1624) tisztázódik. Ő már fiatalon, 26 éves korában lett horvát bán és abban a tisztségében jól és sikeresen működött, mind a törökök elleni harcokban, mind a belső ügyek rendezésében. A törököt számtalan csatában megverte és így egyidőre viszonylag nyugalmat és biztonságot teremtett Horvátországban és a kapcsolatos részeken. A vépi várban többször is tartottak megyegyűlést 1600-ban kétszer is, 1614-ben a szombathelyi kolerajárvány idején. Egyéb alkalmakkor: 1606, 1608, 1633-ban. Vas- és sopronmegyei közgyűlést Szöllősben tartottak 1619-ben (24, 26)

Családi birtokait is rendezte. A Zrínyiek elleni birtokpere 1581–1612-ig folyt és a zálogterhek visszafizetése után ő az egyedüli birtokos. Eredményes és gazdag életpálya végén királyi tárnokmester és tanácsos. Nagy érdemei elismeréséül 1613-ban a „Megváltó lovagrend" tagjává avatják.

1615-ben átépíti a kastélyt (1). Ekkor kapja meg négyszögletes formáját, árkádos reneszánsz udvarát, tornyát és bástyáit. Közigazgatásilag sok környező község tartozott Véphez: Szöllős, a Gyöngyös melléke, Pecöl, Megyehid és Porpác.

1631-ben Erdődy Ferenc gróf 1000 Ft-ért átadja a vépi várat Miklós testvérének, aki a jáki apát.

1647-ből kelt okirat szerint Vépet már oppidiumként emlegetik, mely várat, megerősített helyet jelent (1).

Gróf Erdődy I. Sándor (1615–1681) kamaraelnök 1669-ben vezeti oltárhoz – Szepesvári Csáky István országbíró és Lónyay Margit házasságából született – gróf Szepesvári Csáky Krisztinát, a „vépi vénuszt", aki az írások szerint a maga korában Magyarország legszebb asszonya volt. A lőcsei kalendárium szerint Krisztina 15 éves korában került Vépre.

Krisztina életet, vígságot és melegséget hozott a vizesárokkal körülvett vár komor falai közé. Ha megunta a Kozár-parti életet, férjével átkocsizott Monyorókerékre (Eberau), Körmendre, Németújvárra (Güssing). Télen rendszerint Bécsbe mentek. Krisztinát Eleonóra császárné a legelsők között hívta meg udvarába, a „csillagkeresztes" udvari palotahölgyek sorába.

A fiatal pár Vépen lakott, ezért lakályossá teszik, renoválják a kastélyt. 1675-ben a szérűket, istállókat építik újjá és a várat zsindellyel fedik. 1678-as Urbárium szerint a kastély négy szegletre építve kőből, a három szeglete ép, körülvéve árokkal, víz nélkül. A kert felől bekerítik, megépül a nyugati szegletbástya és körbe renoválják (1).

1681-ben gróf Erdődy Sándor halálával Krisztina korán özvegységre jutott. 27 éves, de Vépen marad az özvegyi birtokon. Jó anyaként neveli kiskorú gyermekeit, Sándort, és a vépi plébánia anyakönyve szerint négy leányát. Jó háziasszony, törődött emberrel, állattal, gazdasággal. Vendégszerető házának kapui mindig nyitva voltak. 1692-ben kápolnát építtet a kastély délkeleti oldalára.

Férje halála után nem sokkal férjhez megy gróf Draskovics Miklós országbíróhoz, de 6 év múlva, 1687-ben ismét megözvegyül. 33 éves, amikor végleg Vépre költözik, kijavíttatja a várat, szépen berendezi, ahogy egy országbíró és kamaraelnök özvegyéhez illett. Nagyszámú szolgahad veszi körül: udvarmesternő, kulcsárnő, társalkodónő, apródok, szobalányok, libériás inasok, csatlósok, sáfárok, szakácsok, sütők és mosók, kertészek, lovászok, fullajtárok és sokan mások (11).

Nem búslakodni jött Vépre, ahhoz nem értett. A gyászt csak viselte, de nem élte. Szeretett vígan élni, vendégséget, dáridókat tartani.

Fia, Erdődy II. Sándor (1670–1727) ellene volt anyja költekező életmódjának és elköltözött Monyorókerékre, illetve Körmendre. Anya és fia sokat pereskednek, ezért a nádor Bercsényi Miklóst küldi Vépre, hogy a grófnő békességre jusson fiával. A küldetés sikerrel járt annyira, hogy gróf Bercsényi Miklós kuruc generális, aranygyapjas vitéz, Ung vármegye főispánja, titokban gyűrűt vált Krisztinával. Bercsényi Miklós gróf ekkor 30, Csáky Krisztina grófnő 41 éves. Ekkor a vár úrnője még mindig nagyon szép, nagyműveltségű, éleseszű, ritkajóságú, kellemes és rendkívül finom modorú, előkelő megjelenésével mindenkit elragadó asszony. Fényszerető, de szelíd, jóságos és kegyes, bő olvasottságú, fejlett műízlésű. A költészet, művé-

szet és finom kézimunkának buzgó patrónusa, terjesztője, művelője. Gondos háziasszony. Igazi mintaképe a kiváló eredményekben bővelkedő főúri aszonyoknak. A múlt idők legkitűnőbb magyar asszonyainak egyike. Csak szépet és jót, nemeset írtak róla (11).

Bercsényivel kötött házasságát Kőszeghy Pál, Bercsényi gróf személyi titkára írta le, aki 1694-95-ben Vépen tartózkodott (12). Kőszeghy Pál három kötetben énekli meg gróf Bercsényi Miklós életét és házasságait. Az elsőben Bercsényi fiatal életéről és Homonnai Drugeth Krisztinával kötött házasságát írja le, a másodikban felesége életét és halálát meséli el. A harmadikban gróf Bercsényi Miklós és gróf Csáky Krisztina házasságát örökíti meg 797 strófában, hűen és részletesen. Történelmi hitelességgel ad leírást a kör főúri életmódjáról.

Igen élvezetesen mondja el, hogy a vépi vár kapuja feletti magas toronyból sok lovast lát, akiket díszes hintó követ, konyhás szekerekkel. Barna fakó lován gróf Bercsényi Miklós délcegen lovagol.

„Midas csinálta aranyos szerszámját
Persiából hozták nyilván a formáját
merő skófiummal födötték czafrangját (nyeregtakaró)
melyen látni a híres Arachnak munkáját.

Bercsényit így jellemzi:

Arany és ezüst vegyűlt ruhájában
sokféle virág vegyesállatjában
zöld szín járt selyemmel melyeknek útjában
s egy csuport daru strázsált kalpagjában

Szépen írja le Krisztina ruháját is:

Úgy Csáky Krisztina gyászöltözetében
halványult a mint hajnal pirult személyében
csillogott a sok drágakő násfás mellében
fénylettek gyémántok szép fejkötőjében." (12)

Részeletesen számol be arról, hogy kik voltak jelen az esküvőn, hogyan folyt le a dús vépi lakoma, hogyan terítették meg a liliommal feldíszített esküvői asztalt.

„A sok étel után gyümölcs hozaték
nagy czukor confocium nagy hosszan rakaték
Babilon tornyához majd hasonlíttatók
átkozott ki Vépen most jól nem lakatik.

Cedron bandája rázendített:

Pergett a cimbalom
meg a lassú virgina,
zengett a hangos hegedű,
sípolt a duda hordója."(12)

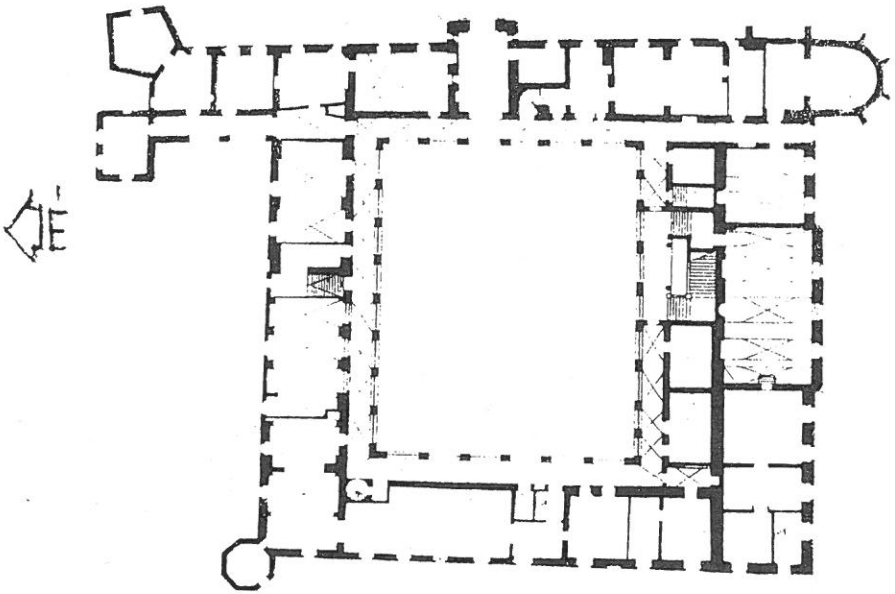
Nagy lakoma, hármas esküvő volt (Krisztina és két leányáé). 1695. június 9-én, csütörtökön gróf Esterházy Antal vezette oltárhoz Erdődy Julianna grófnőt. Pénteken Erdődy Margit grófnő esküdött hűséget gróf Draskovics Pállal. Szombaton gróf Csáky Krisztina kötött házasságot gróf Bercsényi Miklóssal.

Bercsényiné Csáky Krisztina eladta Porpácot, Pecölt és Vépet. Később fia, gróf Erdődy II. Sándor 16.000 Ft-ért vásárolja vissza Vépet Bercsényitől. 1695. szeptember 14-én gróf Csáky Krisztina végleg elszakad a vasi földtől, hűen kitart férje mellett, II. Rákóczi Ferenccel és vejével, Esterházy Antallal Rodostóba megy. Előtte Rákóczi lengyel birtokán, Jaroszlávba, Lembergben élnek, később Drinápolyban, Konstantinápolyban és Therápiában. Végül Rodostó volt otthonuk halálukig. Itt neveli anyai jósággal, nagy gonddal és szeretettel Kőszeghy Pál leányát, Zsuzsikát, aki Mikes Kelemen levelei nyomán vált halhatatlanná. Erről Mikes Kelemen leveleiből értesülünk, melynek vasi vonatkozása, hogy Magyarországon, Szombathely első nyomdájában 1787-ben Siess Antal műhelyében adják ki Mikes Kelemen törökországi leveleit. Mikes Kelemen ebben leírja a bújdosók, így gróf Bercsényi Miklós és gróf Csáky Krisztina rodostói életét. Mikes leveleinek első kiadása megtalálható az Egyházmegyei Könyvtárban, Szombathelyen (12).

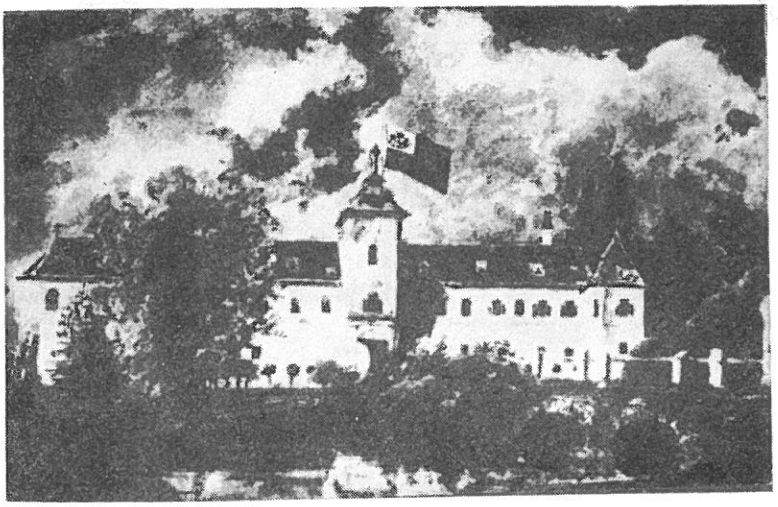
Gróf Csáky Krisztina 1723-ban hal meg. Holttestét a galatai jezsuiták kolostorában helyezik örök nyugalomra. Halála után Bercsényi harmadik felesége Kőszeghy Zsuzsika lett, aki a hős katona öreg napjainak felüdítője, gyengéd ápolója, az öreg férjének 1725-ben bekövetkezett haláláig.

A nemzeti kegyelet 1906-ban hazahozatta II. Rákóczi Ferencet, a bújdosó fejedelmet, társaival együtt. A kassai dóm Rákóczi sírboltjában 4 kőkoporsó áll. Az egyikben II. Rákóczi Ferenc fejedelem, Zrínyi Ilona és a fejedelem József nevű fia, a másodikban gróf Esterházy Antal kuruc tábornagy, a harmadikban Sibrik Miklós udvarmester, a negyedikben gróf Bercsényi Miklós kuruc generális és felesége gróf Csáky Krisztina fekszik. Így függ össze a nagy magyar nemzeti történelem a vépi vár történetével.

Erdődy II. Sándor (1670–1727) 24 évig volt Vasvármegye főispánja, aki Vépen és Szöllősben is tartott megyegyűlést. 1726-ban újra renoválja a várat (lásd: a *kápolna déli oldalán* található kerámia ***Bakócz címert***).

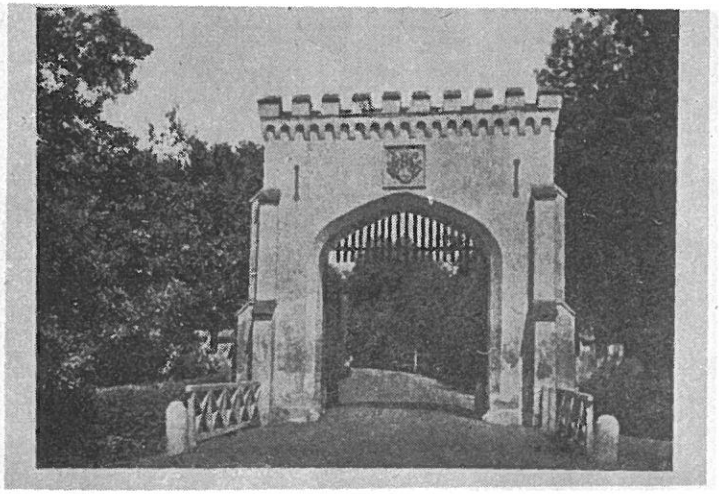
Ekkor kap a kastély a XVIII. század ízlésének megfelelő barokk vakolást és festést. Ekkor épül fel a *rézburkolatú toronysisak*. A kastélyépületben levő magtárakat és istállókat megszüntetik, helyette szobákat alakítanak ki. 1726-ban épül meg a kéttornyú, fazsindelyes fatemplom helyére a kőtemplom a faluban, melyhez 1848-ban építik meg a kereszthajót.

A vépi kastály 1845-ben

László és Lajos – gróf Erdődy II. Sándor fiai – 1729-ben az örökségen úgy osztozkodnak, hogy a birtokokat önálló kerek részként „divisionálják", de a monyorókeréki és a vépi várat észak-déli irányban kettéosztják. De mivel a vépi várnak északi részén nincs rendes feljárólépcső az emeletre: az északi szárny oldalán kívülről kétkarú lépcsőt építenek (1).

A Savaria Múzeumok Értesítőjében gróf Erdődy Ferenc leírja (13), hogy a régi iratok között talált egy 1793-ból való németnyelvű épület és eszközleltárt, mely felsorolja az üvegházat, melegágyakat. Köztük beszél egy „Orancheri"-ről, narancsházról, mely a XVIII. századi kastélykertek elmaradhatatlan tartozéka volt. Ugyancsak itt ír arról is, hogy a parkban köralakú, köves alappal, oszlopokkal, vasrácsokkal és kupolával ellátott kerti pavilonok voltak.

A nagykapu

Az idők során a vépi vár mindig vendégszerető ház volt. *Díszes kapuja* mindig nyitva állt minden rangú és rendű ember előtt. Voltak itt nagyobb összejövetelek is. Egyesületek, iskolák és különféle csoportok kirándulásokat szerveztek. Rendeztek dalostalálkozásokat is. A kertbarátok a szépen rendezett kertben gyönyörködtek. Lovasok a lovakat, a díszes fogatokat és a szép istállókat nézték.

A XIX. században a háziúr, Erdődy III. Sándor (1802–1881) utazó, tudós, művész, botanikus és kertépítő, aki egyben igen jó gazda is volt. Urbáriumában 1678 (14), birtokleírásában felsorol minden részletet: az alsó és felső malmot, a két halastavat. Egyik a mai helyén volt (200x8 m), a másik a kastélytól nyugatra, Szöllős és Vép között. A halászat általában tilos volt és az uraságnak volt fenntartva. Gróf Erdődy Sándor ezt a molnárokra bízta és a malombérlőkre, azzal a kikötéssel, hogy mindhárom sátoros ünnepen (karácsony, húsvét és pünkösdkor) egy jó tál halat voltak kötelesek a várba vinni. A halastavakban és a környező patakokban sokféle halat találtak: ön, monyhal, kövihal, házatlan kövihal, rák és pisztráng egyaránt.

Gróf Erdődy III. Sándor keresztapja és nagybátyja gróf Széchenyi Ferenc volt, aki megalapította a Magyar Nemzeti Múzeumot és Könyvtárt. Erdődy gróf egész életét a tudománynak és a művészeteknek szentelte, és gondoskodott a szép vépi park kialakításáról.

Ifjú életében, alapos iskolázottság után Bécsbe kerül a Magyar Királyi Kancelláriához. Néhány évi hivatalnokoskodás után hosszú külföldi utazásra indul unokaöccsével és meghitt barátjával, gróf Széchenyi Istvánnal. Együtt bejárják Németországot, Olaszországot, Svájcot, a kíváncsiság elviszi őket Belgiumba és főleg Angliába. Tapasztalatait Magyarországon, elsősorban saját házában akarja gyümölcsöztetni. Anyja halála után otthagyja a Kancelláriát és visszajön Vépre.

Ügyes rajzolókészségéről tanúskodnak utinaplói, vázlatkönyvei és akvarelljei. A gazdaság és a művészetek mellett nagyon érdekelték a természet szépségei, a parkok, a fák és a növények. Elsősorban kertészettel és botanikával foglalkozik. Ezen érdemeinek elismeréséül a Magyar Tudományos Akadémia és az angol Royal Society is tagjai sorába választja. Könyvtárának jelentős részét a kertészeti és botanikai művek tették ki (22). Különösen érdekelték a tölgyek. Jelentős tölgylevél és terméskollekciót gyűjtött össze.

A vas megyei nemesek Erdődy Sándor gróf vépi várából indultak el 1809-ben a Napóleon elleni nemesi felkelésre, de a kellően fel nem készített sereget Napóleon Győrnél megfutamította (27).

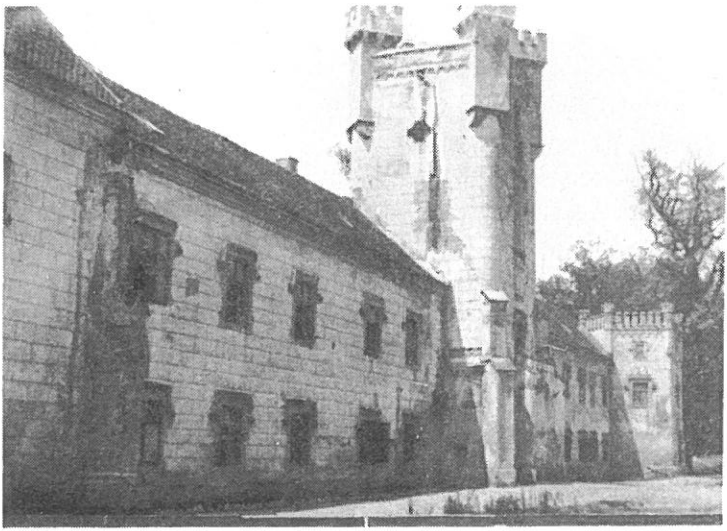
Gróf Erdődy III. Sándor 1837-től véglegesen Vépen tartózkodik. Feleségül veszi a hercegi ágból született Batthyány Leopoldinát (1824–1866), aki akkor 19 éves. Házasságukból gyermek nem születik. Ezért nagy szeretettel és gondoskodással fordul az arra rászorulók, elsősorban a szegény és elhagyott gyermekek felé. 1865-ben saját költségen cselédiskolát alapít és biztosítja számukra a gondtalan tanulás lehetőségeit. Mentesíti a szülőket az oktatási díjak megfizetésétől. Az iskola egyik fő célja, hogy női mukákra tanítsa meg a leánygyermekeket (21).

Erdődy III. Sándor gróf fiatal évei egybeesnek a romantika fénykorával (13). Útjai során megismerkedik a romantikus építészeti stílussal az angol-ír „Tudor"-ral, mely leginkább a skót építészetre jellemző. Kertjeit angol-parkká alakítja. Nemcsak a kastély átépítésében és díszítésében rajzolja meg a terveket, hanem a kert is az ő elgondolása szerint lett tagolva és ültetve. A

vépi tervezésnél meglátszik a csehországi frauenburgi és az alsóausztriai grafeneggi kastély tanulmányozásának hatása. Erdődy III. Sándor 1845-ben nagy átalakításba fog. Az épület középkori várszerű nagy tömbje ideális kiindulópont volt a romantikus átalakításhoz. A négyszögalakú épület megőrízte védelmi jellegét. A szárnyak zárt udvart fogtak közre, ahova a bejárás a főhomlokzat nagy boltívű kapuján keresztül történt (1).

Ezért kapcsolatba lép Julius Romano bécsi építésszel, akivel elkészítteti a terveket. Romano nevéhez fűződik a sárospataki vár Perényi szárnyának romantikus átépítése 1841-ben. 1848 előtti időszakról még csak két másik nagy léptékű vidéki épület ismeretes: az oroszvári (Rusovce) Zichy-kastély (1841-44) és a nagyugróczi (Vel'ke Uherce) Keglevich-kastély (1845-50). Mind a három fogazott mellvéddel ellátott, várszerű kialakítású. A kivitelzést ifj. Woita Donát szombathelyi építőmester irányította 1846-47-ben.

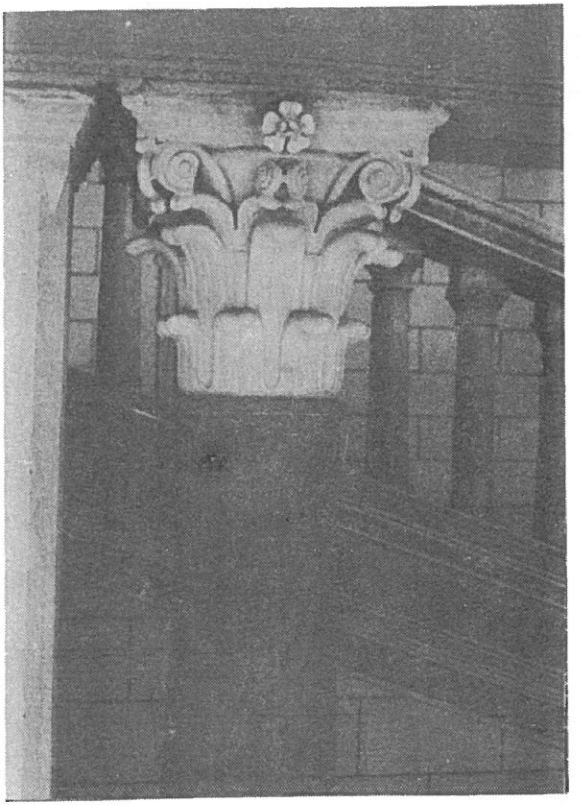
Az átépítés során a kastély meglévő elrendezésében alapvető változás nem történt. A *főhomlokzati tornyot bástyává formálták* át, sarkaira további négy, 45 fokkal elfordított, konzolokkal alátámasztott, fogazott kis bástyát helyeztek el.

A kastély keleti frontja

A főhomlokzat jobb végén levő tornyot lőrésekkel megszakított mellvéddel koronázták. A két oldalhomlokzaton pártázatos óriási pillérek idézték fel a lovagkor romantikus világát. Az ablakokat szögletes, szakállas Tudor szemöldökpárkánnyal látták el. Az épület romantikus formájában harmonikus, kellemes egységet alkotott, a középkori eredetű várkastélyhoz jól alkalmazkodnak a feleleventett középkorias formák.

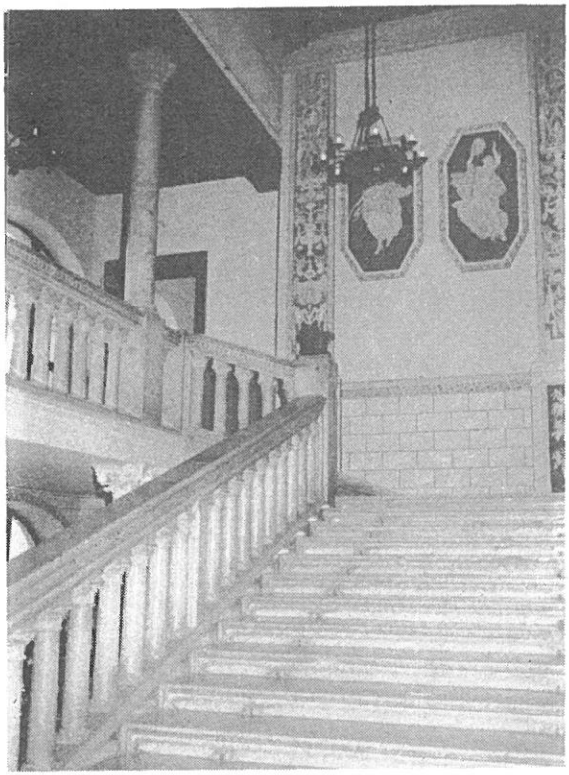
Az eredeti épületbelsőből ma csak a lépcsőház korlátja és az itt található 1870 körül készült, reneszánsz ihletésű sgraffito díszítés látható (22).

Pompeji oszlop

A kastélyhoz tartozó nagy park méltó lehetett az épülethez. Erdődy Sándor szenvedélyes kertépítő is volt, aki az új tájkert jellegű parkot az 1840-es évektől kezdve alakította ki, a kastélyátalakítást megelőzően.
Mivel a park egyes részei mocsarasak, ezért Hollán Ernő hadmérnök altábornagy végzi el az alagcsövezési munkákat ugyanezen években (15).

A belső tér beosztása nagyjából megmaradt, a nagytermek és a szobák beosztása is. Nagyobb munka csak 1870 táján., a lépcsőház új átalakítása volt a faragott kőlépcsővel, a *4 pompeji oszlop* felhasználásával és a reneszánsz ihletésű sgraffito freskóval való burkolásával.

A sgraffitos lépcsőház a pompeji oszloppal

A *sgraffitos* díszítésnél Rafael (Rafaello Santi, 1483–1520), a híres festő, logiák pillérfestményeinek színes metszeteit használták fel. A nagy térnek hat kisebb mezőre való elosztására, melyeket a herkulaneumi táncosnők libegő alakja élénkítenek meg. Az oldalajtók fölött három nyilazó Eros Rafael „Galateá"-jából. Mindez meleg barna tónusban tartott sgraffitóban (15).

A termek berendezését Pulszky Ferenc írja le a „Két magyar úrilak" című fővárosi lapokban megjelent cikkében, amikor 1877 nyarán látogatást tett Erdődy Sándor gróféknál (15). A szalonban volt a családi arcképcsarnok: Bakócz bíboros arcképe, a XVII. századbeli Erdődyek, a XVIII. század parókás nagyurai és koruk ismert férfiasabb alakjai. Holland és olasz festők képei, köztük Tiziano Vénusza, modern és régi domborművek, holland intarzia, kínai és altwien porcelánok, olasz fayencék töltik meg a szögleteket, ablakközöket. Mégis úgy érzi az ember, hogy lakószobában van, nem múzeumban. Különösen szép a két hatalmas velencei csillár.

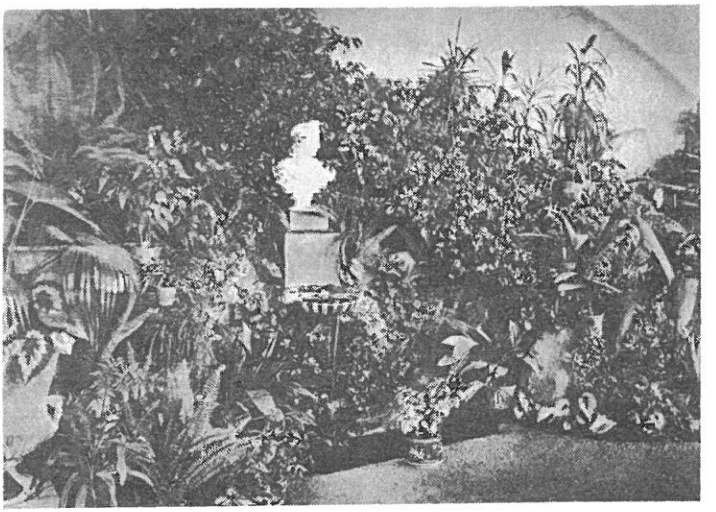
A könyvtárban nagy férfiak arcképei a könyvszekrények fölött. Márvány mellszobrok: Napóleon, Washington, Rafael, Durer, Michelangelo, Thorwaldsen, Tiziano, Leonardo, Lord Byron, Goethe, Schiller, Mátyás király, Bocskai István, Rákóczi, Széchenyi, VI. Sándor pápa, Savanarola, Nagy Katalin, Lucrezia Borgia, Deák Ferenc. Ezenkívül sok arany, ezüst. A könyvtárban főleg a magyar és angol irodalom legkiválóbb remekei találhatók. Az angol kultúra és táj mély benyomást gyakorolt a magyar főnemesre, Erdődy III. Sándorra.

A nagy fogadóban, a sarokban Pandaini szép márvány nimfája, tekeasztal és zongora, díszmunkák, gyönyörű albumok, melyben kevés ecsetvonással örökítette meg Erdődy Sándor gróf az angol, skót, olasz, felső Ausztria és Svájc regényes vidékét. Ezenkívül a sajtó legújabb termékei is ott voltak. Ma ezen teremben van a Mezőgazdasági Középfokú Szakoktatási, Továbbképző és Szaktanácsadó Intézet könyvtára.

A régi számlák tanúsága szerint (13) az egzotikus fák nagyobb részét az angol James Booth hamburgi cég szállította. Ekkor épül a vár nyugati sarkához a pálmaház vagy *„nagyház"* a régi Orancheri helyére 25x10 m-es alapterülettel. A főrész közepén terméskőből egy meredek falú sziklacsoport állt, a tetején egy Mariani által készített fehér márvány *Apolló mellszobor* egy márvány kagylóval, melyből víz bugyogott az alatta elterülő medencébe.

A nagyüvegház belseje

A nagyüvegház Apolló vízmedence

A vízmedencével szemben, egy épületrész közepén, megfelelő alapzaton egy érdekes szobrászati műalkotás: egy XIV. századból való kilencszögletű, velencei kőkút, melynek átmérője 90 cm, magassága 70 cm. Előlapján egy hárfás ülve citerázik, alatta guggoló gyermek veri a dobot. Öt nő és négy férfi kezet fogva körös-körül ünnepélyesen lejti a táncot. Később a kutat földdel megtömték és egy szép főnix pálmát ültettek bele (15). A kutat 1945-ben, amikor az üvegházat szétszedték, sikerült megmenteni. Ma a budapesti Szépművészeti Múzeum kőtárának szép és jelentős darabja a régi szoborosztályon. Levélben megkerestem a múzeumot, onnan kaptam a fényképet és onnan tudom, hogy eredetileg a kút Velencében a Canal Grande partján egy szép palota udvarában állt. Egy velencei mester készítete a XIV. század második felében. Gróf Erdődy Sándor 1877-ben vásárolta meg és hozatta Vépre. 1947-1960 között egy szombathelyi mérnök kertjében volt található, innen szállították fel Budapestre, a Szépművészeti Múzeumba (23).

A pálmaház csak a déli oldalon volt üvegablakokkal fedve, nyáron ezeket levették, amikoris egy kellemes, hűs terem volt, védelmet nyújtva az erős napsütés, a zivatarok és az esők ellen. A pálmán kívül citrom- és narancsfák, örökzöldek és virágok a pálmaház elé kerültek.

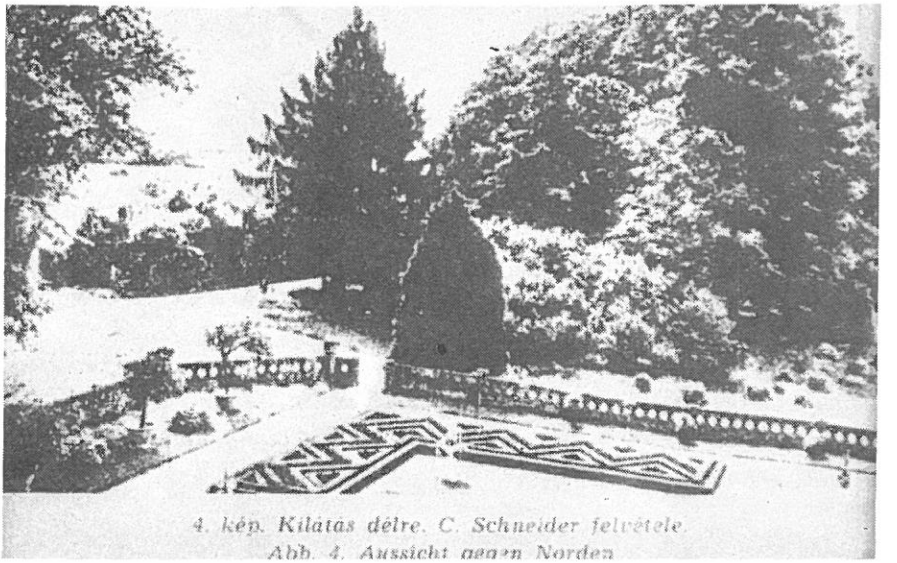
A nagyház reprezentációs célt szolgált. A pálmák, citrom- és narancsfák, örökzöldek és virágok nagyrésze tavasztól őszig kikerültek innen és részben a pálmaház előtt, részben a kastély déli frontja előtt állottak. Helyükbe kaméliák, azaleák, üvegházi begóniák és más cserepes növények kerültek be dísznek. Megfelelő számú ülőhelyek, székek, padok, asztalok gondoskodtak arról, hogy a kertet látogatók kipihenhessék és jól érezhessék magukat. Elég gyakran jöttek látogatók egyénileg és kisebb csoportokba: iskolák, egyletek, szakemberek és a kertet élvező természetbarátok.

Gróf Erdődy Sándor 1868-ban a Londoni Világkiállításon ismerkedett meg az új szerkezetű, melegvízfűtéses üvegházakkal és ennek folyamányaként megrendelte a David Lowe edinbourgi cégnél a szükséges vasalkatrészeket: vízmelegítő kazánt, fűtőtesteket, csöveket, emelhető tetőszellőző vasvázat és a megadott tervek szerint otthon megépült a két melegház, egyikben a különböző melegházi növények voltak, másik a kaméliás ház.

A kellő vízellátás érdekében a kertészet és a kastély közvetlen környékét

ellátták külön vízvezetékkel, mely öntözési célokat szolgált. Ebbe volt bekapcsolva a szökőkút is. A vizet két vízkos szolgáltatta a patakból.

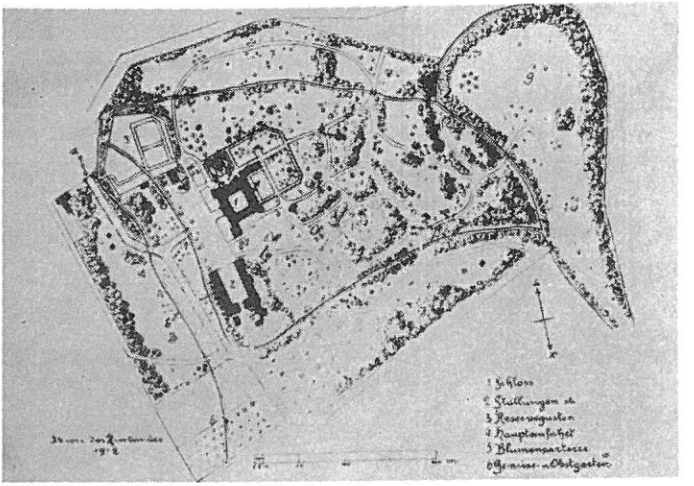
Midőn gróf Erdődy Sándor a parkot tervezte, tisztában volt azzal, hogy a természetet utánzó park nem közelíthet meg ilyen nagy házat. Angliában is valamilyen nyírott sövény vagy fal választja el a házi kertet a parktól. Vépen egy 120 cm-es áttört kőszegélyes, vasrácsos kapukkal ellátott kerti fal a kastély déli és nyugati oldala körül, mely a főépületet is belefoglalva egy 100x100 m-es szabályos négyszöget zár be.

4. kép. Kilátás délre. C. Schneider felvétele.
Abb. 4. Aussicht gegen Norden

Kilátás délre

A déli front előtt fekszik a virágágyas előkert vagy *„parter"*, amely a főépület szélességében, mint négyzet van kiképezve. Egy szabályos mértani alakzat, melynek közepén vízmedence és figurális szökőkút van, mely egy nimfát ábrázolt, feltartott kezében hallal, mely a vizet 3 m magasra lövellte. A szökőkutat gyeppázsit vette körül, melyet a négy szélén kiképzett sarokvirágágy fog össze.

A vépi kastély és a park térképe, 1912

A kastély nyugati frontján szintén volt egy szabályos négyszögletes kertrész utakkal, virágágyakkal szegélyezve. A háttérben különböző színű bokrok és fák magnóliákkal, azaleákkal, tujákkal és egy öreg Júdásfával. Ez a nyugati részt zártabb és intimebb hatású lévén a vépiek „kapucinuskert"-nek nevezték. A déli oldal a nyári tartózkodásra alkalmasabb, a nyugatin szebb volt a tavaszi virágzás színe, összhangja. A délnyugati oldalon ma is két hatalmas mammutfenyő, mocsári ciprus és más hasonló különlegesség van (14).

A parkban füves, virágos szabad rétek váltakoznak erdős ligetes részekkel, melyekben a fák és bokrok helye és kiültetése, magasság, levél és virágszíneződés, habitus tekintetében bizonyos összhangban állottak. Gróf Erdődy Sándor erre nagy gondot fordított és a kiültetés helyeit mindig maga állapította meg. Nem volt szabad egy sorban szabályosan három fát kiültetni, mert az mesterkélt volna: néhány magányos fától eltekintve rendesen csoportba ültetett, sokszor többet is egy fajtából. Így vannak hársos, platános, vadgesztenyés, tölgyes helyek, de többnyire vegyes kulisszákat alkotott a rétek mellé. Érdekes színhatást keltett a pasztellzöld mocsári ciprus, a fehértörzsű nyírfa és a vérbükk a sötétpirosságával (13).

Rapaics Raymund „Magyar kertek" 1940-ben című munkájában leírja, hogy az Erdődyek létesítették az első fenyősparkot Magyarországon és a megyei kertészetekben. A régi park helyét exota fenyők csoportjával ékes park váltja fel, melyet a tulajdonos Angliából, Franciaországól és Olaszországból szerzett be. A vépi példát sokan követték az 1860-as években. Így gróf Széchenyi Béla Nagycenk, gróf Festetich Dénes Bogát, Széll Kálmán Rátóton ültetett szép fenyőcsoportokat. Az 1890-es években nagy szenvedéllyel kezd fenyőket telepíteni Saághy István, a kámoni Arborétumban összegyűjtött 300 fajta fenyőt, mely nemcsak az országban páratlan, de vetekszik a legtöbb külföldivel is (16).

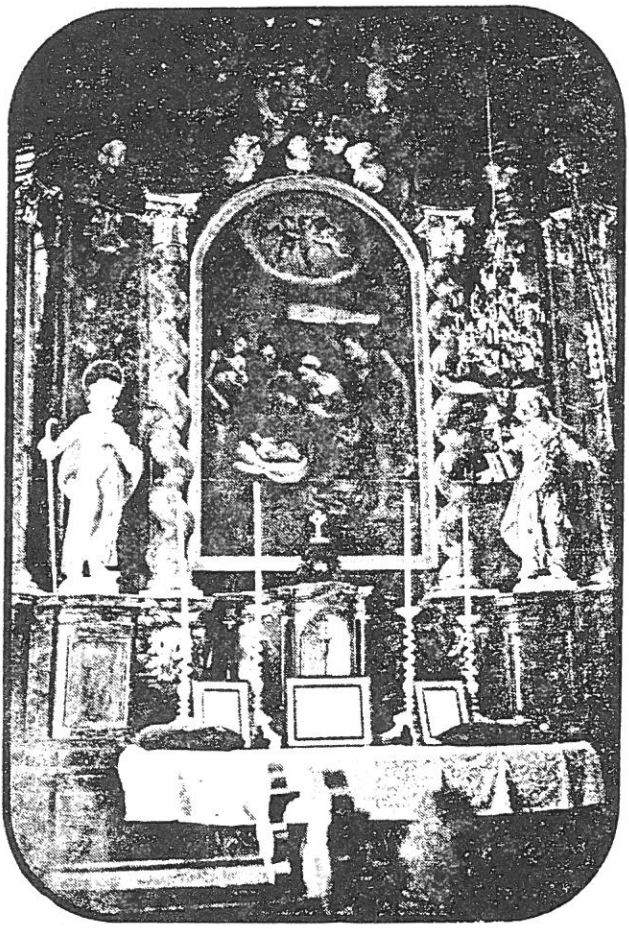
II. Rákóczi Ferenc unokanővére, Rákóczi Erzsébet első férje Erdődy Ádám. Korai halála utána második férje Erdődy György, a francia háborúkban tüntette ki magát és az aranygyapjas rend lovagja lett. Hazajövetele után a Kamara elnöke, később megválasztják a Kúria elnökének. Mária Terézia tanácsosa is volt (10, 25)

Az Erdődyek kivétel nélkül a kiegyezés hívei voltak, melynek vezéralakját, Deák Ferencet is vendégül látták a vépi várban. Gróf Erdődy István tagja volt a magyar-horvát kiegyezést létrehozó bizottságnak. Ugyancsak az ő bécsi palotája termeiben tartott előkonferencián beszélték meg a kiegyezés alapelveit és lényeges részeit (10).

Gróf Erdődy IV. Sándor (1865–1940) alatt az északi szárnyon levő duplakaros lépcső helyébe szobákat és fürdőszobákat építettek. Az üvegházhoz épített pavilon tetejét nagy terasszá alakították, melyre a könyvtárból lehetett kijutni. Az északi oldalon levő konyha kifelé dupla szélességűre épült át, ennek a résznek a tetején is volt terasz. A *kápolna* mellé sekrestyét építettek. Ezek mind olyan átalakítások, amit a jobb és praktikusabb lakhatóság kedvéért kellett megtenni. A vépi várat már a régi időktől fogva majdnem állandóan lakták, így kisebb-nagyobb átalakítások mindig akadtak (1).

A századfordulón ismét felújították a kastélyt, a cselédházakat és a gazdasági épületeket. Utakat építettek és a parkban elkészült a duzzasztógát.

A Mezőgazdasági Kamara által 1928-ban rendezett Szombathelyi Országos Mezőgazdasági és Iparkiállítás naplójában szerepel (17), hogy Erdődy Sándor uradalma 30.000 kat. hold volt a földbirtokrendezés előtt, melyből 16.500 kh volt a mezőgazdasági terület, az erdő pedig 14.000 kh. Az uradalom központja Vép volt, és egységes irányítás alatt állt. Négy kerületre

A vépi várkápolna

oszlott: vépi, jánosházi, somlóvári és a monyorókeréki. A gazdaság fő profilja a gabonatermesztés, a cukorrépa és a különféle ipari növények. A takarmánytermesztésre épült az állattenyésztés.

Gróf Erdődy IV. Sándor 1940-ig élt. Végrendeletében gondoskodik alkalmazottairól, megköszönve szolgálataikat (18).

Még gróf Erdődy III. Sándor idejében végezték el az egyes táblák alagcsövezését. Az Erdődyek mindig megvették a legújabb mezőgazdasági gépeket: szecskavágó, daráló, cséplőgép, kukoricamorzsoló, töltögetőeke és a legújabb talajművelő gépeket. Mindig mintaszerűen gazdálkodtak és példát mutattak a környéknek. Még 1954-ben is megvolt a gazdaság gőzekéje. Példamutatóan oldották meg a minőségi vetőmagellátást és példát mutattak a műtrágya-felhasználásban is.

Gróf Erdődy Ferenc (1901–1983) édesapja halála után, 1940-ben veszi át a családi birtok vezetését, mely ekkorra csak 6000 kh volt, melynek fele mezőgazdasági, a másik fele erdőbirtok. Vegyészmérnök lévén alapított egy szeszgyárat, a gazdaságban termelt termények feldolgozására. A Tanácsköztársaság idején a birtokot rendeletileg államosítják, de a gazdálkodás ugyanúgy folyt, mint eddig.

Az Erdődyek részéről a fiatal IV. Károly király iránt nagy szimpátia mutatkozott.

A kastélyban mind az I., mind a II. világháborúban hadikórház működött. A háború alatt a Hadügyminisztérium több osztálya költözött Vépre.

1945-ben az Erdődy birtokot is felosztották az alkalmazottak és a falu szegény lakosai között. Ennek ellenére gróf Erdődy Ferenc családjával itthon maradt. 1945-ben kiköltöztek a kastélyból. Három évig a faluban laktak, 1948-ban megkapják a kiskastélyt, ahol 1952-ig laknak. Erdődy Ferenc gróf 1949-ig Szombathelyen egy fűrészüzemet vezetett. Ha a nagy történelmi összefüggésében vizsgáljuk a család sorsát: hogy jobbágysorból emelkedtek ki az Erdődy család fiai, 1945 után ismét azonos sorba kerültek a magyar dolgozó nép többi fiaival (10). 1952-ben Pecölbe mennek lakni a plébániára. Gróf Erdődy Ferenc azóta a sekrestyés és a harangozó volt a faluban. Szolgálata reggel ötkor kezdődött, a hajnali harangozással és az estéli harangszóval ért véget.

Erdődy Ferenc gróf 1983-ban hal meg. A pecöli temetőben helyezik örök nyugalomra. Felesége, Hunyady Teréz grófnő ma is ott él Pecölben. Két fiúk van – 1956-ban mentek ki Ausztriába. Mindketten elvégezték a közgazdasági egyetemet. László (1937–) Münchenben, Imre (1939–) Innsbruckban él (10).

Vépnek 1924–1988 között csak községi rangja volt, akkor válik újra nagyközséggé. Lakóinak száma 1988-ban 4562 fő. Vép sok éven át volt járási székhely 21 községgel, főszolgabírói hivatallal.

1945-ben az Erdődy grófok 449 éves tulajdonlása szűnik meg. A sok évig tartó gazdátlan állapot a kastélyban és a parkban egyaránt óriási károkat okozott. A berendezéseket, az évszázadok alatt felhalmozott értékeket széjjelhordták. A kastélyba 16 családot költöztettek. A parkban levő értékes fák egy részét kivágták.

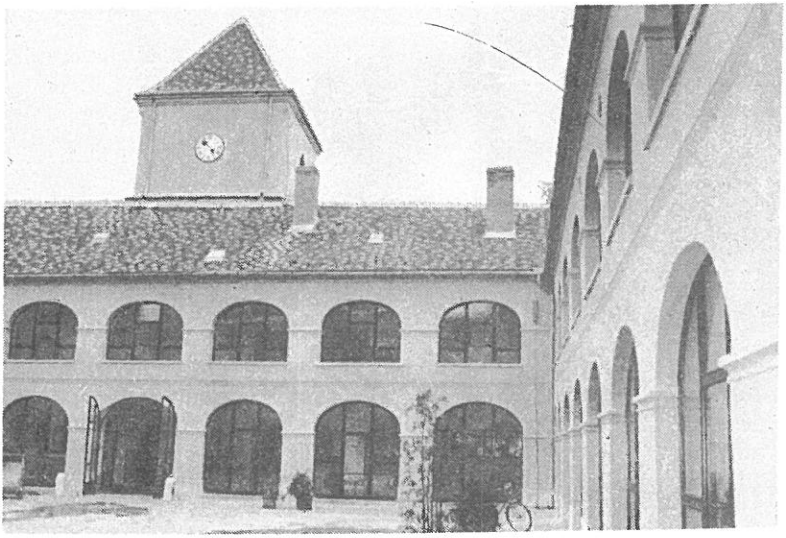
Erdődy Ferenc gróf beadvánnyal fordult az illetékes szervekhez. A Savaria, a Vas Megyei Múzeumok értesítőjében (1971-72, 5-6. kötetében) egy alapos kertleírást és növénykatasztert mellékelt. Ebben részletesen leírja a park 1945 évi és 1966-ban meglevő faállományt és a fák 1967 évi méretjegyzékét. Kérte a vépi park természetvédelem alá helyezését. Ebben a munkában nagy segítséget kapott a kámoni Arborétum újjáélesztője, Bánó István erdőmérnök és Papp József kertészeti főiskolai tanártól, akik élőszóval, beadványokkal hívták fel a közvélemény figyelmét a pusztuló kultúrértékekre (13, 20).

Kedvező fordulat következik be 1960. december 12-én, amikor az Országos Természetvédelmi Tanács 1223/1960. számú határozatával védett területté nyilvánította a 42 ha-os park egy részét, 15,5 ha terjedelemben. A kezeléssel ekkor a Sárvári Cukorgyári Célgazdaságot bízzák meg.

Jelentős változás történt 1962-ben, amikor az 1959-ben alapított Mezőgazdasági Gépészképző Szakiskolát Pápáról Vépre helyezik. Ekkor kivülről-belülről renoválják a kastélyt. Restaurálják a sgraffitos lépcsőházat is. A Gépészképző Szakiskola 400 fős diákotthona lesz.

Lebontják a romantikus négyszögletes tornyokat, lőréses bástyákat, az oldalhomlokzaton levő pártázatos pilléreket, a szakállas Tudor szemöldökpárkányos ablakok helyett egyenes záródású ablakok kerülnek. A tornyok újra sisakot kapnak.

A kastély ma műemlék jellegű épület (19). Az 1840-ben befalazott udvari árkádokat kibontják és beüvegezik. Így kialakul a gyönyörű reneszánsz udvar. Itt remek akusztikája miatt sok dalostalálkozót tartanak. A nagytorony alatti bejáratnál sokhelyen előkerültek a barokk homlokfestés nyomai, ezekből láthatók még maradványok. A torony alatt van a kőkeretes kapu.

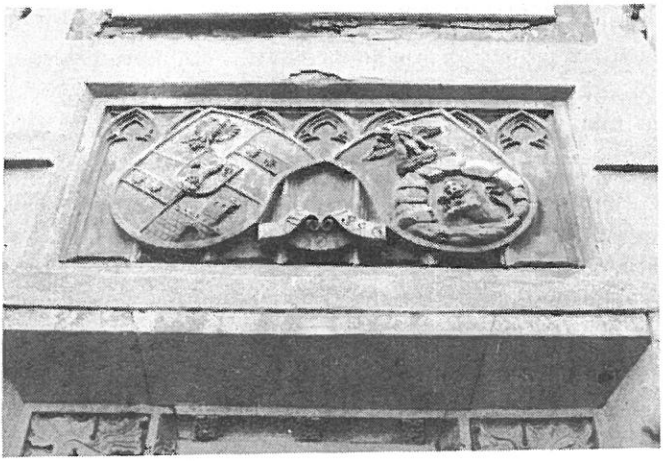
A reneszánsz udvar 1967

A tornyon előtűnik a kőből faragott 9 ágú koronás *Erdődy címer*: a négyelt pajzs közepén a Bakócz címer (félkerék a szarvassal). Az 1. mezőben egy koronás sas, a 2., 3. mezőben hullámos pólya, közepében 2-2 csillag lebeg, a 4. mezőben kövekből rótt fehér várfal, háromormú toronnyal. (10) Az északkeleti oldalon négyszögű, az északnyugati oldalon nyolcszögű toronnyal. Mint minden középkori és régebbi várból stratégiai szempontból titkos alagutak indulnak ki. Tudomásom szerint még 1968-ban a nyolcszögű toronyból két irányban haladt alagút, miután a ma is meglevő csigalépcsőn lementünk a pincébe. Az egyik dél felé a kiskastélyba, a másik északnyugatra indult a vépi kálvária mögé. Ekkor már csak egyes részeken lehetett benne járni, mivel több helyen beszakadt és eltömődött. Végül a pincei kijáratokat befalazták.

A kastély déli oldalán volt a kastély főbejárata. Középtengelyében szemöldökgyámos kőkeretes befalazott kapu van. Felette reneszánsz díszítésben *kettős kőcímer* van: balról az Erdődyek, jobbról a tolnai Festetichek címere (a kövek között az ülő oroszlánnal). A két címer között egy szalagon 1886 évszám.

Erdődy család címere

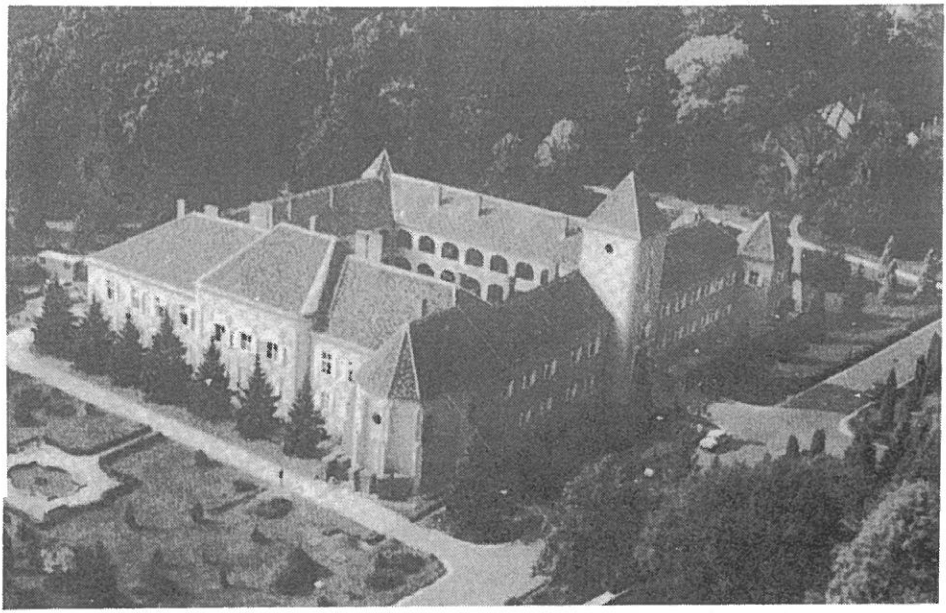
Kettős kőcímer

A kastély kápolna (ma a nevelők szobája) külső déli oldalán egy sárga kerámiából készült Erdődy címer van, a szokásos félkerék a szarvassal. A címer négy sarkán két fontos évszám: 1615, 1726, a kastély renoválásának évszámaival. A középvonalban felül Ex, lent Re NOVO, a címer körül balról jobbra a felírás: ERDŐDY DE MONYOROKERÉK ILM Co ALEX.

A kápolnában két márványtábla van elhelyezve:

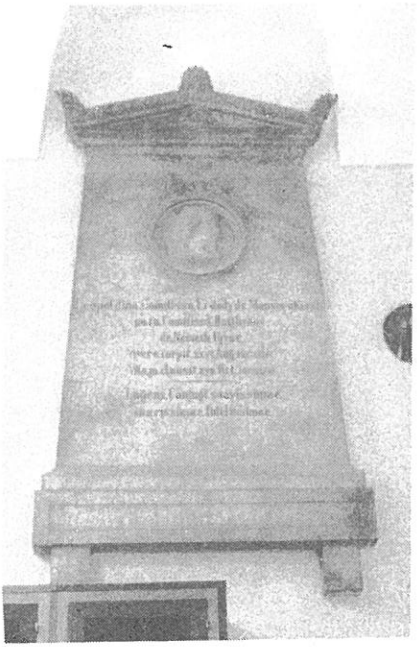
1. Erdődy III. Sándor gróf édesanyja, tolnai Festetich Mária grófnő (1773–1837): a nagyon kedves, leggyengédebb és legszeretetreméltóbb anyának.

2. Gróf Erdődy III. Sándor felesége, gróf Batthyány Leopoldina (1824–1866). Örökké emlékezünk a legkedvesebb és leghűségesebb feleségre.

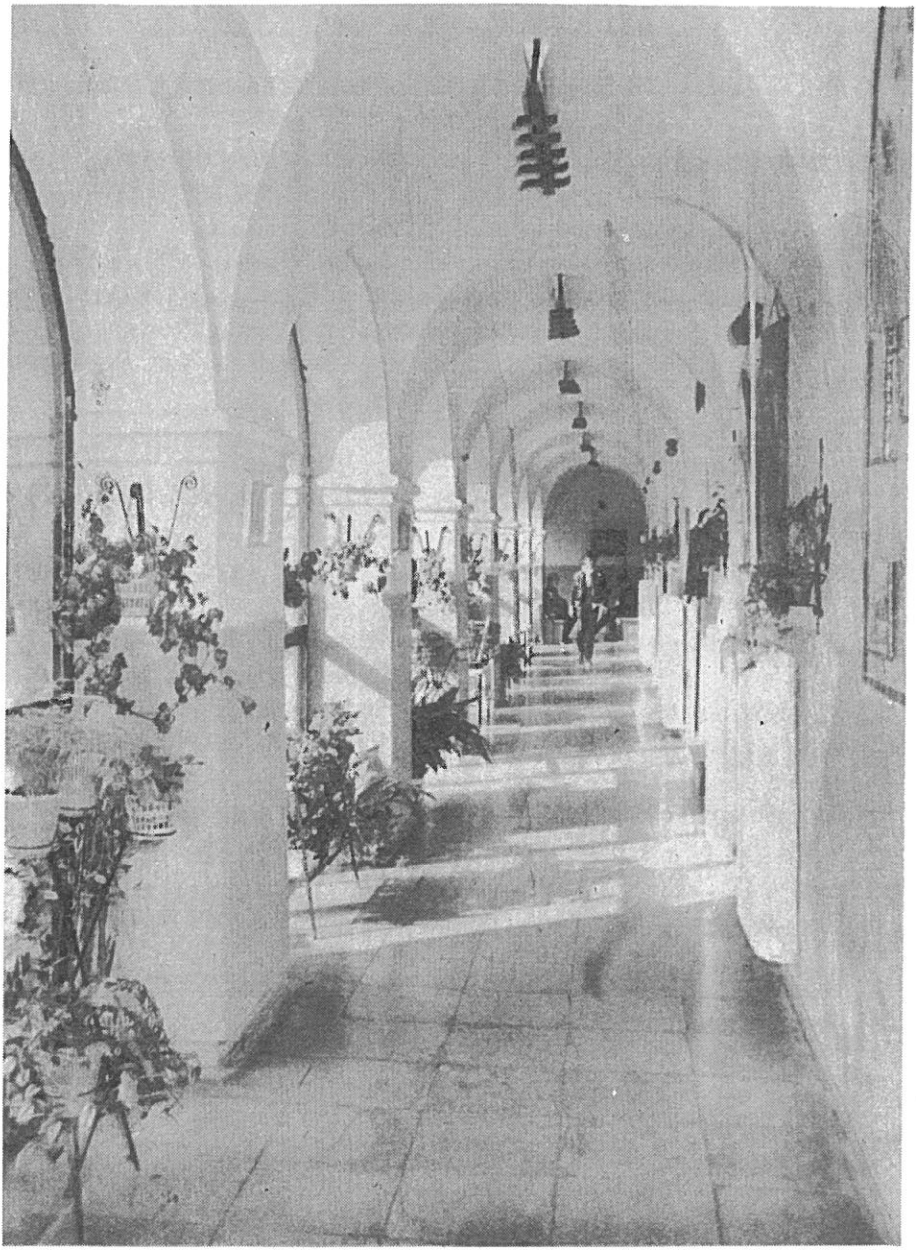

Kastély az előkerttel

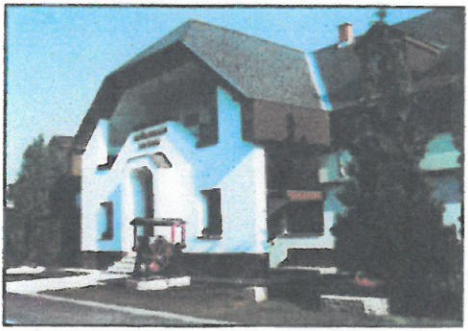
Márványtáblák

IRODALOM

1. Erdődy család monyorókeréki levéltára, Bencés Főapátság, Pannonhalma (Erdődy Levéltár)
2. Csánki Dezső: Magyarország Történelmi Földrajza a Hunyadiak korában. II. kötet. Bp. 1894. 731. o. (Vas megyei Levéltár).
3. Vas megye Helytörténeti Olvasókönyve 1975. 7. 19. o.
4. Ipolyi Arnold, Nagy Imre: Hazai Okmánytár VI. kötet MTA 1976
5. Hazai Okmánytár II. kötet. Országfejedelmi Okmányok a Magyar Tudományos Akadémia Palotájának megnyitási ünnepélyére. Győr 1865. Kiadják: Nagy Imre, Páur Iván, Ráth Károly és Véghey Dezső 379-380 o.
6. Házi Jenő: Sopron Oklevéltár I. 5 Nr 211
7. Fraknói Vilmos: Erdődy Bakócz Tamás élete 61. o.
8. Kiss Kálmán: Erdődy Bakócz Tamás a vépi vár ura. Vas Népe 1989. V. 23.
9. Kiss Kálmán: Erdődy Bakócz Tamás a vépi vár ura és a pápaválasztás Vas Népe 1991. aug. 15.
10. dr. Takács Ferenc, a Magyar Rádió műsorszerkesztő, főosztályvezető beszélgetése gróf Erdődy Ferenccel, 1975. nov. 21.
11. Kiss Kálmán: Csáky Krisztina a „vépi vénusz", HVK 1988/1.
12. Kiss Kálmán: Bercsényi Mikós házassága Vépen. Vas Népe 1988. okt. 1.
13. Gróf Erdődy Ferenc: Adalékok a vépi kastély és park történetéhez. Vas Megyei Múzeumok Értesítője 1971-72. 5-6. kötet 79-113. o.
14. Gróf Erdődy Sándor Urbariuma 1678. Erdődy Levéltár, Pannonhalma 33. cs. 3 tétel.
15. Pulszky Ferenc: Két magyar úrilak „Fővárosi Lapok" 1877. 730-731 o.
16. Rapaics Raymund: Magyar kertek, Bp. 1940. 219-222. o.
17. Dunántúli Gazda Könyvtára 16. sz. Adatok a felsődunántúl mezőgazdasági kultúrájáról. I. kötet. Felsődunántúli Mg. Kamara 191. o.
18. Kivonat a Vépen 1910. jan. 15-én elhalt gróf Erdődy Sándor végrendeletéből (Erdődy Levéltár)

19. C. Harrach Erzsébet, Kiss Gyula: Vasi Műemlékek, településtörténet, építésztörténet, művelődéstörténet. Szombathely, 1983. 507-513. o.
20. Papp József: Becsüljük meg élőfagyújteményeinket „Az erdő" 1958. máj. 5. sz. 177. o.
21. dr. Kiss Mária: A vépi cselédiskola. Vasi szemle 1988. 3. sz. 422-426. o
22. Sisa József: a vépi Erdődy kastély Vas megyében, Műemlékvédelem 21. évf. 1977. 170-173.
23. A szerző tulajdonában: A Szépművészeti Múzeum Kőtára levele Kiss Kálmán részére, 1994. nov. 22.
24. Vas megyei Levéltári Füzetek 2. Tóth Péter: Vas vármegye közgyűlési jegyzőkönyveinek regesztái I. 1595-1600. 1600. aug. 10. aug. 28. 235. o.
25. Vas megyei Életrajzi Lexikon, Bp. 1965. gróf Erdődy Tamás MÉL 438 o. Zrínyi Miklós II. 1087, Zrínyi György II. 1806
26. Vas megyei Levéltári Füzetek 5. Tóth Péter: Vasvármegye közgyűlési jegyzőkönyveinek regesztái II. 1601-1620. 1631-1641. Szombathely, 1992. 1606 IV. 8. 41. o., 1608 VII. 34 74. o. VIII. 9. 76. o. 1914. nov. 13. 144. o., 1619 (Szöllős) 172. o. 1633 188. o.
27. Balogh Gyula: Az 1809. insurrectio és a francia megszállás Vas megyében. Szombathely, 1885.

Mezőgazdasági Emlékház

